

Går det att lita på psykiatrin?

Går det att lita på psykiatrin? Den frågan ställde sig många efter läsningen av David Rosenhans klassiska studie *On Being Sane in Insane Places*. I början av 1970-talet deltog åtta fullt friska personer i ett experiment som har blivit historisk. Det leddes av professor David Rosenhan vid Stanford universitetet i USA. Alla åtta uppsökte mentalsjukhus och uppgav för vårdpersonalen att de hörde röster. Alla skrevs in som patienter. Sju av dem med diagnosen schizofreni.

En av dem som skrevs in var Bruce. Han var nervös inför mötet med inskrivningsläkaren på mentalsjukhuset. Han var införstådd med studiens syfte och uppläggning. Han hade övat på vad han skulle säga till doktorn.

– *Jag hör röster, sade Bruce.*

– *Vad säger rösterna? frågade psykiatern.*

– *Lite oklart. Men det låter som "tom", "ihållig" och "misslyckad".*

Psykiatern antecknade.

– *Berätta om din barndom och uppväxt, fortsatte psykiatern.*

Bruce berättade helt sanningsenligt om relationer till mamman och pappan. Det var helt normala saker. När intervjun var avslutad skrevs Bruce in på mentalsjukhuset med diagnosen schizofreni. Han fick en sängplats. Det skulle dröja flera veckor innan han blev utskriven. Och när han blev

utskriven förklarades han som ännu inte helt frisk.

Proceduren för de övriga sju "pseudopatienterna" på andra mentalsjukhus runt om i USA var densamma som för Bruce. De sa att de hörde röster. Alla skrevs in som patienter på respektive mentalsjukhus. Sju fick diagnosen schizofreni. Förutom att de fejkade att de hörde röster berättade de helt sanningsenligt om hur de hade det för övrigt. Till exempel om barndomen, relationerna till släkt, vänner, make, maka och barn.

Tre av pseudopatienterna var kvinnor. De övriga var män. De hade olika yrken. Tre var psykologer. De andra var barnläkare, psykiater, konstnär, studerande och hemmafru. Alla använde fingerade namn.

Åter till Bruce som berättade om sin uppväxt och relationer till pappa, mamma och syskon. Inget iögonfallande. Inget anmärkningsvärt. Men i journalanteckningarna beskrivs hans berättelse som tecken på ambivalens och känslomässig instabilitet under uppväxtåren.

Professor Rosenhan konstaterade att psykiaternas tolkning av helt normala berättelser färgades av deras övertygelse om att patienten måste vara psykiskt sjuk. På mentalsjukhus blir helt enkelt det normala onormalt

Bild: Från filmen Gökboet, <https://icole8.files.wordpress.com/2012/01/gc3b6kboet.jpg>. (Hämtad 2016-08-08).

och det friska sjukt.

Pseudopatienterna kom att tillbringa i genomsnitt 19 dagar på mentalsjukhus innan de blev utskrivna. Vårdtiderna varierade mellan 7 och 52 dagar. Totalt ordinerades de psyko-farmaka i form av 2100 tabletter som de naturligtvis inte svalde utan gömde undan.

En uppgift för pseudopatienterna var att övertyga vårdpersonalen om att de faktiskt var friska. När de blev tillfrågade hur de mätte sa de att de mätte bra och att de inte längre hörde några röster. Men personalen lät sig inte övertygas. Om man en gång blivit stämplad som schizofren finns det inte mycket som man kan göra för att bli kvitt etiketten. Stämplingen som psykiskt sjuk medför djupgående förändringar av andras uppfattningar om patienten och dennes beteende. Ingen i personalgruppen kom överhuvudtaget på tanken att pseudopatienterna kunde vara friska.

På dagarna förde pseudopatienterna anteckningar om vad de såg och hörde. Om kontakter med vårdpersonalen. Om stämningen. Om möten. De

gjorde det öppet. Men det väckte inga misstankar hos personalen eftersom deras beteende ansågs höra samman med "sjukdomen".

Men flera av medpatienterna miss-tänkte ganska snart att de inte var sjuka. Till pseudopatienterna sa man:

- *Du är ju inte galen.*
- *Du är ju inte sjuk.*
- *Du måste vara journalist eller professor som du håller på och skriver.*

Professor Rosenhans studie publicerades 1973 i den mycket ansedda tidskriften Science. Den väckte enorm uppmärksamhet över hela världen. Man frågade sig om psykiatrin förmår skilja på vad som är friskt och sjukt, vad som är normalt och vad som är onormalt. Psykiatrin skakades i sina innersta grundvalar och har inte återhämtat sig än.

Bengt Starrin

Professor och krönikör
bengt@starrin.nu